

Marja Sarjan puhe Pekanpäivillä 28.6.2014

Arvoisat nykyiset ja entiset raahelaiset!

Aika monta vuosikymmentä sitten, 50-luvulla istuimme puussamme, tiheässä pihlajassa kerhomaan laidalla Kummatissa Utraisen Pirkon ja Ukuran Tertun kanssa ja mietimme, mitähän meistäkin tulee. Meistä tulikin Raahe-faneja.

Olin töissä Helsingin yliopiston maantieteen laitoksella. Yhtenä päivänä 80-luvulla oli postipinossa tutun näköinen kortti Raahesta! Kukahan sieltä lähettää laitokselle kortin? ”Terveiset täältä uskomattoman tylsästä paikasta!” Meidän aluesuunnittelun assistenttimme oli sen lähettänyt.

Otin kortin heti talteen, ettei vaan kukaan sitä näe. Olin aina kertonut työkavereilleni Raahen olevan jotain aivan erityistä. Tämä assistentti ei vain ollut sattunut kuulemaan ylistyksiäni. Kun hän tuli takaisin, menin hänen huoneeseensa ja kysyin, miten hän oli voinut kirjoittaa noin minun kotikaupungistani. ”Enhän minä tiennyt, että joku voi olla SIELTÄ kotoisin”, hän vastasi. Hän alkoi sitten lepytellä, että muutkin vieraat paikat voivat näyttää tylsiltä sateisena päivänä.

Mitä merkitsee, että on Raahesta kotoisin? Raahe oli turvallinen paikka lapselle ja nuorelle. Se oli tarpeeksi pieni, että voi kävellä kouluun, kauppaan, kavereille ja uimaan. Se oli myös tarpeeksi suuri, että oli yksityisyyttä, etteivät kaikki vastaan tulevat tunteneet.

Pyörällä pääsi laajentamaan reviiriä. Ajettiin Parrinkalliolle katsomaan sitä ihmettä, kuinka maapallon sisusta oli noussut maanpinnalle. Kylmässä vuorenonkalossa kasvoi vielä saniaiskasvi kallioimarrekin.

Kastellin linnanraunioille ajettiin ihmettelemään ikivanhoja ihmisten kasaamia kiviröykkiöitä. Lapaluodon satamaankin ajettiin katsomaan laivoja, vaikka siitä oli varoitettu kaikenmaailman merimiesten takia. Rundavegeniä kierrettiin pyörillä ja Mestauskallio ohitettiin vauhdilla. Iloninnan tien varressa pysähdyttiin poimimaan metsätähtiä, oravanmarjoja ja punaisia taivaanavaimia. Takarannalla ja Kylmälläniemellä täristiin pohjoistuulella jäätävässä vedessä, mutta Vantinväylällä oli lämmin vesi..

Saariin soudettiin. Joskus jouduttiin suuriin aallokoihin. Pelastusliiveistä ei tiedetty mitään. Aluksi oltiin Ukuran sedän hankkimassa isossa teltassa Ämmässä. Puuroa ja kahvia keitettiin nuotiolla meriveteen. Ämmässä oli hevoslauma, jota pelättiin. Laitettiin korva maahan ja kuunneltiin, kuuluuko kavioiden kopsetta. Joskus hevoset rymistelivät teltan ohi. Sitten Ukuran setä rakensi mökin Ämmän taakse pieneen Rönikariin. Siellä lapsia peloteltiin nokkivilla meriharakoilla, etteivät nämä menisi kiviä pitkin Ämmään ja kiipeäisi pookiin.

Kun kaivattiin jännitystä, lähdettiin seikkailemaan. Reiponkadun ja Palokunnankadun välisen korttelin keskellä kulki palosola. Solassa oli monia vaaroja. Siellä oli haukkuvia koiria, reheviä nokkospuskia ja korkeita takiaisia. Oli ruostuneita pyöriä, ämpäreitä, kelkkoja. Oli upottavia komposteja ja piikkilangalla päällystettyjä aitoja. Pelättävin oli äkäinen setä, joka ajoi vajan katolla kiipeilevät keppiä heristellen matkoihinsa. Joskus repesi hame ja tennarit likaantuivat, mutta päästiin koko reitti Sovionkadulta Koulukadulle saakka.

Muita vaarallisia lajeja olivat ratapölkkytaapeleiden päällä hyppely asemanojan varressa, talvella tunneleiden kaivaminen lumiaidan kasaamaan lumivalliin ja suuren ladon katolta hyppiminen trulleina.

Siivompaa huvia oli tuntemattomille vastaan tulijoille niaaminen. Asemalle mentiin katsomaan, ketä tuli junasta, ja sanottiin sitten toisillemme, ketä oltiin vastassa ja mitä saatiin häneltä tuliaisiksi. Elokuvista tulijoita käytiin tietysti katsomassa ja laskettiin, kuinka moni oli itkenyt.

Kesätienestissä oltiin ensin omalla rotuaarilla eli jalkakäytävällä rappaamassa nupukivien välistä veitsellä pientä sitkeää kasvia, nimeltään terätön haarikko (*Sagina procumbens*). Palkalla saatiin neku tai tikkari Härkätörin kioskista. Kitkemistä jatkettiin Yrjö Reinilän isän, livari Reinilän porkkanamaalla ja seminaarin puutarhassa. Joskus seminaarin lehmät karkasivat, ja niiden perässä juostiin pitkin Rantakatua. Isompana oltiin myymässä jäätelökärryillä ja Rantakopilla.

Erään syyskuisen lauantai-iltapäivän kävelyretken vuodelta 1959 olen kirjoittanut muistiin:

Kävelin Kirkkokatua ylös Pekkatorin poikki. Kirkkopuiston pihlajat loistivat punaisina ja koivut kirkkaan keltaisina sinistä taivasta vasten.

Käännyin hiljaiselle Saaristokadulle. Talojen pienet ikkunat olivat kokonaan pelargonien peitossa. Katukäytävä oli kuoppainen. Kivetystä oli vain siellä täällä. Jossain ammui lehmä. Lahoamisasteessa olevien aitojen takaa leijaili navetan hajua.

Käännyin Rantakadulle. Meri kimalteli auringonkilossa. Yksinäiset veneet liplattelivat laiturissa. Työmiehet pinosivat nupukiviä kasoihin. Rantakoppi oli kiinni.

Raatihuoneen puisto oli täynnä keltaista väriloistoa. Kuljunmäen päältä kuului betonimyllyn jyräävä ääni ja työmiesten huutoja. Siellä nousi uudenaikaista Raahea. Tornitalo oli jo rappausvaiheessa. Ylhäältä oli telineetkin poistettu.

Fellmanin puistokatu aukeni autiona pitkin pituuttaan. Ei näkynyt Kunnalliskodin lehmä eikä Toinia risuineen niitä paimentamassa. Ei näkynyt myöskään alta kulmain katselevaa Kunnaria viemässä perunankuoria kumipyörärattailla Kansakoululta Kunnalliskotiin.

Kirkkokadulla Osuuskauppa Nelosen kulmassa hevonen kopsutteli kivikkoista katua Pekkatorille päin. Maalaisisäntä istui rattailla säkkien päällä. Lauantai-illan raukeus ja viistosti paistavan iltä-auringon keltainen valo olivat kaupungin yllä.

Vaikka meillä oli rauhallinen ja huoleton lapsuus, ei aikuisten maailma ollut läheskään niin huoletona. Kansantalous oli vuoteen 1952 asti valjastettu pääosiltaan sotakorvausteollisuuden käyttöön. Raahessakin Ruona Oy teki täydellä kapasiteetilla sotakorvauslaivoja ja muita konepajatuotteita. Kun sotakorvaukset saatiin suoritetuiksi, tuli totuuden hetki. Tuotteille ei löytynyt uusia markkinoita, ja Ruona ajautui konkurssiin. Työttömäksi jääneet joutuivat siirtymään suurin joukoin muualle, useat muun muassa Lapin vesivoimalaitostyömaille.

Uutta toimeliaisuutta oli kuitenkin usean vuoden hiljaiselon jälkeen syntymässä.

18. marraskuuta 1958 olen kirjannut ylös: Eilen, maanantaina päätettiin jotain aivan erityisen merkittävää tälle kaupungille. Ennen iltauutisia kuului jo ympäri kaupunkia iloisia huhuja. Ihmiset ihan hyppivät ilosta kuullessaan siitä. Mekin tiesimme sen jo kahdelta taholta. Sitten iltauutisissa sanottiin, että Raahe sai sen terästehtaan. Raahe voitti kaikki kilpailijansa.

Tänä aamuna varmaan raahelaiset hiippailivat ani varhain porstuaan katsomaan, eikö se Raahen Seutu jo tule. Sitten se tulla tupsahti . Koko etusivu oli täynnä terästehdasta. Aurion Urkki kehotti Arin aatoksissa liputtamaan. Joka paikassa liehuivatkin liput. Oli kaunis syyspäivä. Lippujen liehuessa oli Kauppatukin värikäs ja iloa täynnä.

Koko Raahessa ei muusta puhuttukaan kuin terästehtaasta. Rukouksissakin Huhta puhui siitä, ja opettajat joka tunnilla. Hiljakin sanoi saksan tunnilla, että Reinilän Matin isälle pitäisi patsas pystyttää, kun hän on niin kovasti ajanut tehdasasiaa. Siellä se tehdas sitten joskus humisee ja tuo työtä koko seudulle.

Nyt on taas uuden odotuksen aika. Tuleeko työtä ja vaurautta vai eikö tule. Rautaruukkia ollaan myymässä ulkomaille ja sen tulevaisuuden kehitys on herättänyt kiinnostusta myös muualla asuvissa entisissä raahelaisissa. Merkitseekö muutos pitemmän päälle Rautaruukille uuden positiivisen kehityksen kautta?

Rautaruukkiin liittyy myös sen ja Outokumpu Oy:n aktivoima Fennovoima Oy:n Pyhäjoen voimalaitoshanke. Se voisi tuoda Raaheenkin huomattavaa talouden ja työllisyyden vahvistumista, vaikka sillä on myös epäilijöitä ja vastustajia. Selväpiirteisen alkuasetelman jälkeen on tullut uusia mutkia ja ongelmia, joiden ratkaisuja ja lopullisia päätöksiä ulkoraahelaisetkin mielenkiinnolla seuraavat.

Toivotaan, että nykyisen hurjan talousmuutoskauden lopputulos on positiivinen, ja Raahe löytää uuden kukoistuksen kauden. Tästä odotuksesta johtuva uusi toimeliaisuus kaavoituksen muodossa on toisaalta herättänyt huolta Vanha Raahe ry:n hallituksessa ja jäsenistössä. Uhrataanko meidän rakkaat rantamme ja ulkoilualueemme asutukselle? Luonnontilaiset rannat ja metsät lähimatkana päässä ovat yhtä hyvin liikuntaa ja rentoutusta tarvitsevalle aktiiviväestölle kuin lapsille ja vanhoille tärkeitä virkistysalueita, jotka tulisi säilyttää myös tuleville sukupolville.

Toivotan Vanha Raahe ry:n hallituksen ja omasta puolestani rakkaalle kotikaupungille parhainta menestystä!